

mammadaba

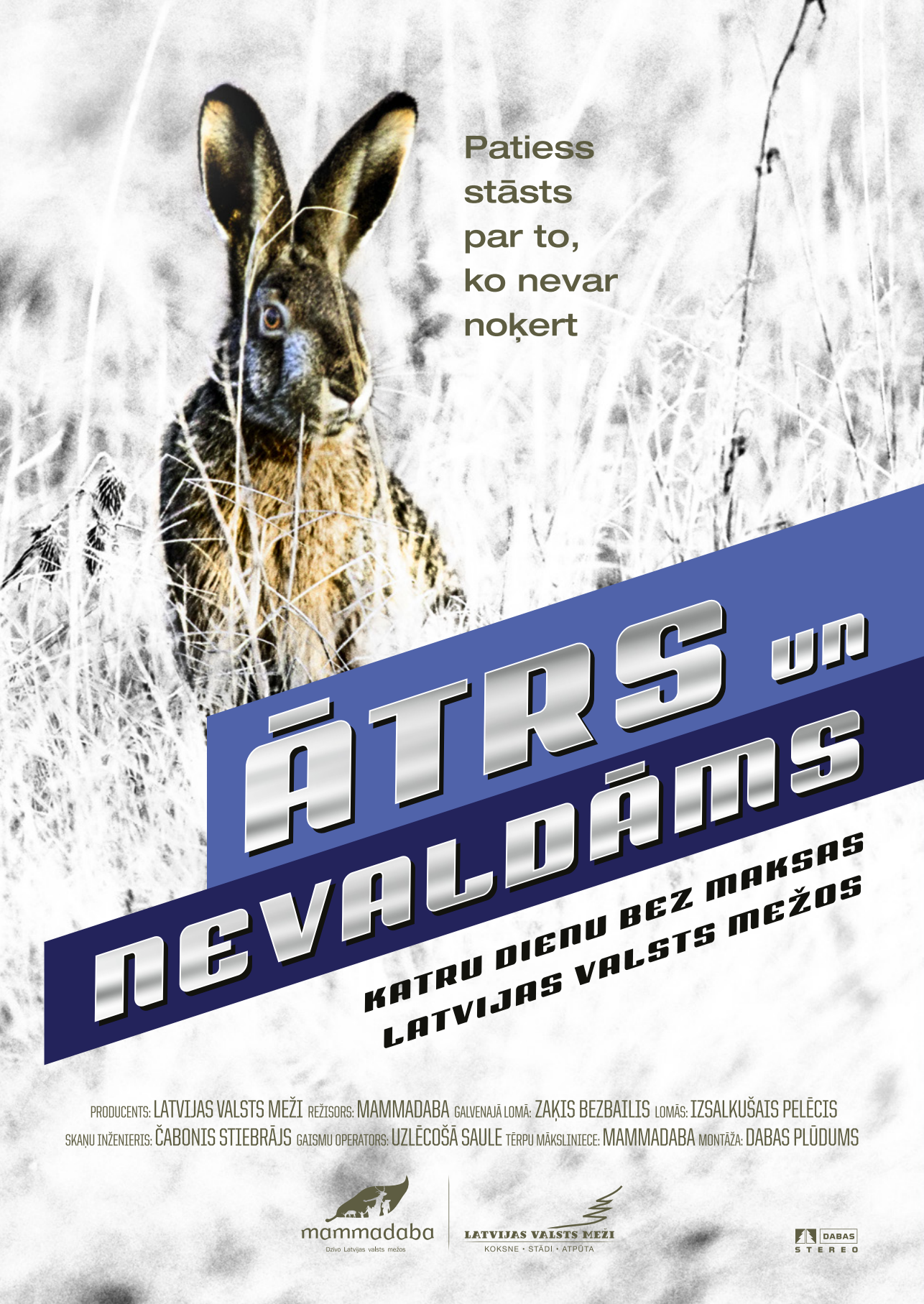
Dzīvo Latvijas valsts mežos

Sauc

mežā

“Latvijas valsts meži” un mammadaba gaida tevi ciemos!

Patiesss
stāsts
par to,
ko nevar
noķert

ĀTRRS un NEVALDĀMS

KATRU DIENU BEZ MAKSAS
LATVIJAS VALSTS MEŽOS

PRODUCENTS: LATVIJAS VALSTS MEŽI REŽISORS: MAMMADABA GALVENAJĀ LOMĀ: ZAKIS BEZBAILIS LOMĀS: IZSALKUŠAIS PELĒCIS
SKAŅU INŽENIERIS: ČABONIS STIEBRĀJS GAISMU OPERATORS: UZLĒCOŠĀ SAULE TĒRPU MĀKSLINIECE: MAMMADABA MONTĀŽA: DABAS PLŪDUMS

mammadaba
Dzīvo Latvijas valsts mežos

LATVIJAS VALSTS MEŽI
KOKSNE • STADI • ATPŪTA

DABAS
STEREO

Ja kāds saka, ka viņam nepatīk pavasaris, ir pamats aizdomām. Kā gan var nepatikt laiks, kad viss dzīvais mostas, kad atgriežas gaisma, kad, izejot ārpus mājām, laika apstākļi ir patīkami, nevis sejā pūš dažādu formu un agregātstāvokļu ūdeņi?

Pavasaris dabā ir kā Jaunais gads. Tikai atšķirībā no cilvēku Jaunā gada, kad apņemšanās bieži izčākst dažās dienās, dabā plāni ir racionālāki, bez ilūzijām un ar krietni lielāku apņēmību. Lai arī Latvijas daba salīdzinājumā ar eksotiskākām zemēm drīzāk šķiet maiga nekā skarba, tomēr pavasaris it visiem – augiem, putniem, kukaiņiem un vēl citiem dzīvniekiem – ir jauns starts, no kura ļoti atkarīgs, kā izdosies pārļaut nākamo ziemu. Gājputni atgriežoties nejūsminās par ziedošiem ceriņiem, viņi ķeras pie darba. Kad cilvēks jūnijā atjēdzas, ka pavasaris pagājis, putniem jau izšķīlušies cāļi, kuru mutes to vien prasa kā ēst un vēl ēst!

Turpmākajās mammadaba žurnāla lappusēs iepazīsim jauno pavasari: to, kas pēdējos gados sāk nākt jau ziemas vidū, jo ziema mums met līkumu. Dosimies ceļā pa Kurzemes viduci apskatīt Ziloni. Kādam jaunums būs snieglauzes – kur un kad tās rodas? Un sarunā ar dabas fotogrāfu Jāni Zilveru apskatīsim, kas atrodas skaisto meža dzīvnieku bilžu otrā pusē, aiz objektīva.

Esi vesels mežu zemē Latvijā!

Noderīgi:

Dodies piedzīvot jaunus atklājumus un baudīt atpūtu iecienītajos mammadaba galamērķos:

Čivini: @mammadaba

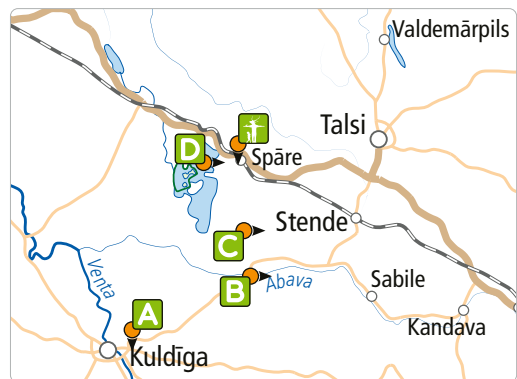

Asinsrite un

sirds

- Ventas rumba Kuldīgā –
- Īvandes ūdenskritumi Rendā –
- Dziloņa ezers –
- Ūdrkalns

Ojārs Vācietis, veltot dzejoli Gaujai, to nosaucis par Vidzemes asinssaiti un Latvijas kaklarotu. Venta noteikti ir Kurzemes asinssaitē. Tā kā garumā šī upe atpaliek no Gaujas, tad tā varētu būt vismaz Latvijas rokassprādze. Ventas un tās pieteku ieleju daži posmi ainaviski nav mazāk krāšņi par Gaujas skatiem, tādēļ nolēmu doties velo braucienā no Kuldīgas uz Usmas ezeru.

A Starts pie Ventas rumbas

Pie Riežupes ietekas Ventā ir lieliska, labiekārtota atpūtas vieta. Par starta vietu var izvēlēties to, ierasties jau iepriekšējā vakarā, nakšņot teltīs un rīta agrumā pirms došanās ceļā nopeldēties Ventā. Es gan izvēlos vienas dienas versiju ar startu Kuldīgas, un, šķiet, arī visas Ventas, ikoniskākajā vietā – pie Rumbas un ķieģeļu tilta. Pateikt par Ventas rumbu ko jaunu, protams, nav viegli, bet ar šo braucienu nesaistīts fakts, kas iekrita prātā, bija nesen radio dzirdētais vides inspektoru veiksmes stāsts. Ventas rumba jau izsenis bijusi maluzvejnieku iecienīta vieta, kur ar groziem ķert pāri ūdenskritumam lecošās zivis. Tagad šī sērģa izskausta ar jauno tehnoloģiju palīdzību. Nakts aizsēgs bija svarīgākais zivju ķērāju trumpis, taču upes krastā uzstādīta infrasarkanā spektra jeb nakts redzamības novērošanas kamera. Vides sargiem likumpārkāpēji nu ir kā uz delnas. Divu gadu laikā maluzvejnieki ir sapratuši, ka arī viņiem Ventas rumba turpmāk būs vieta pastaigām, peldēm un dabas baudīšanai, nevis zivju ķeršanai.

B Pirmā pietura – neierastie ūdenskritumi

Mana nākamā pietura ir Īvandes ūdenskritumi Rendā. Tur var doties pa šoseju, kur satiksme nav pārāk intensīva un velobrauciens būs vieglāks, bet es izvēlos ceļu caur Ķūķciemam, kas vēlāk ved gar Abavas ieleju. Braukšana ar velosipēdu pa mežu ceļiem nepavisam nav viegla, jo tie ir smilšaini, arī posms gar Abavu tomēr ir kādu gabaliņu nostāk no upes un ielejas skatu nav pārāk daudz.

Īvandes ūdenskritumi Latvijas dabai ir neierasti. Cik nu mums ūdenskritumu vispār ir?! Ja gar Īvandes krastiem iet no Kuldīgas puses, tad šķiet, ka tā ir itin parasta upīte, kas brīžiem atgādina pat vienkāršu grāvi. Un tad pēkšņi jau no attāluma sadzirdama ūdens rīboņa. To rada divi lielākie ūdenskritumi: Īvandes rumba, aptuveni 10 metru plata un līdz diviem metriem augsta, bet augšpus tās, apmēram 200 metru attālumā ir otrs: Valdātu rumba – maķenīt mazāka. Starp abiem ūdenskritumiem šķakatu un krāču netrūkst. Karstā vasaras pēcpusdienā pastaiga pa upes ielejā ierīkoto taku šķiet mazliet eksotiska. Mitrš, silts, ūdens šņāc. Krastos redzami dolomīta un smilšakmens atsegumi, kas arī piedod eksotiskāku skatu, un tieši šie ieži radījuši ūdenskritumu. Īvandes ūdens kaskādes ir interesantas visos gadalaikos. Pavasara palu vai rudens lietavu laikā, kad ūdens ir daudz, rīboņa ir sevišķi liela, bet ziemās... ne pēdējās, bet bargākās, sals ūdenskritumus iekāj ledū, ikreiz veidojot citādas ledus skulptūras.

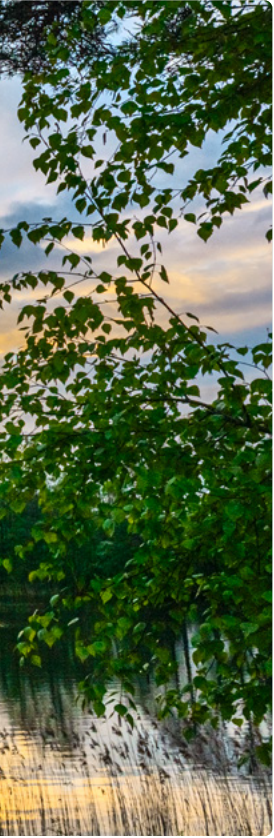

C Ceļa turpinājumā – Zilonis

Turpinu ceļu nu jau Usmas virzienā, bet pa ceļam man padomā viens apskates objekts, kas manu interesi piesaistījis tikai nosaukuma dēļ. Kā nu kurā kartē – Zilonis vai Dzilonis. Tas ir ezers aptuveni 7–8 kilometru attālumā no Rendas. Šoreiz velo mīšana ir vēl smagāka. Ceļi ir ar irdenu, bet biezu smilts slāni, visapkārt smilšaini pauguri, kas apauguši priežu mežiem. Sajūtas kā piejūrā. Dažviet, kur stāvākās pauguru malās vai izcirtumos atklājas zemsedze, redzamas tīras smiltis, sajūta kā piejūras kāpu zonā. Izrādās gan, ka tās nav kāpas no seniem laikiem, kad te skalojusies jūra, kā varētu šķīst. Ģeologi izpētījuši, ka šīs smiltis ir senu ezeru nogulumi.

Viegli nomocījies, minoties pa šiem seno ezeru nogulumiem, esmu ticis līdz mūsdienu ezeram – Dzilonim. Vai Zilonim. Man labāk tīk Zilonis. Tomēr kaut kā eksotiski atkal. Taču jau pirmajā acumirklī, ieraugot ezeru, ir skaidrs, ka nosaukumam diezin vai ir sakars ar ziloni. Drīzāk krāsu. Ezera ūdens ir dzidrs, zilganzaļā krāsā. Tas ir garenas formas, priežu un smilšu pauguru ieskauts. No skata šķiet izteikti dziļš, bet biedrības “Latvijas ezeri” datubāzes informācija liecina, ka Dziloņa vidējais dziļums ir 3 metri, bet dziļākā vieta ir 5,1 metrs. Ezera krastā ir vairāki nelieli klajumiņi, kas lieliski piemēroti atpūtai. Netālu no Ziloņa atrodas vēl citi ezeri, ko vērts apmeklēt, piemēram, Mežmuižas ezers, Mežezers, Gulbju ezers.

D Nemanīti ūdri

Atlicis vien pēdējais pārbrauciens: gandrīz 15 kilometru attālais Ūdrkalns Usmas ezera krastā. Pa ceļam uz to, pētot karti, atklājas Kurzemes puses vietvārdu skaistums. Ja Vidzemes pusē ir neskaitāmi “aži” jeb vietas, kuru nosaukumu izskaņa ir “-aži” (Ainaži, Pabaži, Limbaži, Eikaži, Jūdaži u. c.), Kurzemē ir “dangas”. Sanāk braukt garām divām – Mordangai un Bukdangai. Ūdrkalns ir varens smilšu paugurs. Protams, nav salīdzināms ar Vidzemes reljefu, bet 58 metri virs jūras līmeņa tomēr ir cienīgi. Paugura galā ir 26 metrus augsts skatu tornis. Skatam paveras plašais Usmas ezers un mežu masīvi. Labi saskatāms arī reljefs – labā laikā, kad gaiss ir dzidrs, varot redzēt arī Talsus, kas atrodas aptuveni 20 kilometru attālumā. Man gan neizdodas, jo gaiss ir tāds kā dūmakains, bet skats mazliet atgādina Ālandu salas vai kādu citu ne pārāk kalnainu Somijas ainavu – daudz ūdens un priedēm apauguši pauguri. Tornis būvēts pamatīgs un ir stabils, taču tik augsts, lai, uzkāpjot skatu platformā, kājas tomēr ļodzītos. Neomulīgo sajūtu gan, manuprāt, rada vējš, kas parādās, paceļoties virs koku galotnēm. Ūdrus gan nemanīju, bet Ūdrkalnam visapkārt ir lieliski gaileņu meži.

Uzkāpt augstāk!

AS “Latvijas valsts meži” (LVM) uzbūvējusi un uztur deviņus mazākus putnu un purvu vērošanas torņus, kā arī septiņus skatu torņus visā Latvijā. Piemēram, Ūdrkalna skatu tornis Kurzemē ir 26,5 metrus augsts, no tā paveras skats uz mežiem un Usmas ezeru ar tā salām. Līdz tornim ved neliela grantēta taka un koka trepes. Pie torņa vairāki soliņi.

I Praktiska ceļotāja piezīmes

Aktīva dzīvesveida piekritējiem šis vienas dienas maršruts būs pašā laikā, taču tiem, kas ar divriteņiem dodas tikai nelielos izbraucienos dažas reizes gadā, labāk izvēlēties daļu no maršruta, piemēram, Riežupe–Kuldīga–Renda vai Renda–Ūdrkalns. Dodoties ceļā, noteikti jāatceras paņemt līdzī uzkodas īsajām atpūtas pauzītēm, lai var atjaunot spēkus.

- Viss maršruts ir aptuveni 50 kilometru garš, bet to var īsināt, no Kuldīgas līdz Rendai braucot pa šoseju, kur satiksme nav pārāk intensīva.
- Pēc atpūtas pauzes pie Īvandes ūdenskritumiem jānobrauc aptuveni 7 kilometri līdz Zilonim (Dzilonim). Šajā posmā ir daudz smilšainu ceļu, kas brīžiem prasīs daudz spēka.
- Pēdējais posms līdz Ūdrkalnam ir apmēram 12 kilometru garš.

Noderīgi:

Netālu no Ūdrkalna atrodas AS “Latvijas valsts meži” atpūtas un tūrisma centrs “Spāre”, kurā ir iespējams nakšņot, ieiet pirtiņā vai nākamajā dienā izīrēt laivas, SUP dēļus vai ūdensvelosipēdus un turpināt aktīvi atpūsties.

Gāzējs un

foto: 1967. gada vētras postījumi

Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra (LVĢMC) pētījums liecina, ka vētraīnu dienu skaits Latvijā ievērojami sarūk. Piemēram, vēju pilsētā Liepājā pagājušā gadsimta 60. un 70. gados ik gadu bija 10–35 vētraīnas dienas, bet pēdējā desmitgadē lielākoties tādu nav bijis, vien dažos gados pa vienai.

lauzējs

Mežs ir mūžam mainīga un dinamiska vide, taču ir apstākļi, norises un spēki, kas tam liek mainīties straujāk. Cilvēki nav vienīgie, kas mēdz gāzt kokus. Vētras, sniegs un ledus var būt lielāks postītājs nekā motorzāģis. Diskusiju par to, kas ir postījumi un vērtējami negatīvi, bet kas ir dabiski traucējumi un normāls meža attīstības posms, bijis daudz un dažādas. Tāpat kā ugunsgrēki, kas dažos pasaules reģionos ir absolūta nepieciešamība mežiem un citiem biotopiem, arī mūsu zemē ir stihijas, kas jau izsenis posta mežu, taču ir neatņemama dabas norišu sastāvdaļa.

Vējgāzes un snieglauzes

Tie ir varenākie dabas spēki, kas Latvijā posta mežus. Klimata pārmaiņas pēdējā pusgadsimta laikā gan šajā gadījumā ir par labu mežiem. Latvijas meteorologu pētījums, kurā sīki izanalizēti laikapstākļi un to pārmaiņas kopš 1961. gada, liecina, ka gan rudens–ziemas vētru, gan stipru snigšanas gadījumu Latvijā kļūst mazāk. Mazliet pieaug spēcīgu negaisu skaits.

Latvijas vēsturē divas spēcīgākās vētras plosījās 1967. un 1969. gadā. Vēja brāzmas sasniedza pat 48 m/s, kas joprojām ir nepārspēts Latvijas rekords. Pirmajā vētrā mežos tika izgāzti nepilni 12 miljoni kubikmetru koksnes, otrajā – nepilni 15 miljoni. Salīdzinājumam: 2019. gadā Latvijas mežos kopumā iegūti 13,3 miljoni kubikmetru. Tātad katra vētra nolauza un sagāza tik daudz koku, cik gadā iegūst visa mežsaimniecības nozare. Nesenākā vēsturē stiprākā vētra, ko piedzīvojām, bija 2005. gada janvārī. Toreiz aplēstie zaudējumi mežiem bija vairāk nekā 7 miljoni kubikmetru.

Snieglauzes. Vārds, ko daudzi, iespējams, izdzird pirmo reizi. Stipra snigšana, bieži kopā ar salstošu lietu un apledoju, arī var laužt kokus. Īpaši, ja snigšanas laikā nav vēja un sniegs ir mazliet mitrs, tas krājas koku zaros, izteikti skujkokos, kas var sakrāt uz sevis veselas kupenas, kuras zari un stumbrs noturēt vairs nespēj. LVM Ziemeļlatgales reģiona meža apsaimniekošanas plānošanas vadītājs Dainis Rudzīts stāsta, ka pēdējo reizi plašas snieglauzes bija ziemās no 2009. līdz 2012. gadam, taču turpmāk sniega bijis mazāk un tas problēmas nav sagādājis. Tas sasaucas ar LVĢMC pētījumu, kurā ir acīmredzams sniegoto dienu un vidējās sniega segas biežuma samazinājums. Tā ap 2010. gadu, piemēram, Rēzeknē un Daugavpilī, vidējais sniega biežums ziemā bija 10–15 centimetri, bet pēdējās ziemās tie ir 1–3 centimetri.

Savukārt negaisa vētru gan kļūst vairāk, un vasarās tas ir jūtams. Ziņās arvien biežāk dzirdams pat par viesuļiem, kas posta ne tikai mežus, bet pat veselas lauku saimniecības. Viens no pēdējo gadu spilgtākajiem notikumiem bija 2019. gada viesulis Balvu novada Lazdukalnā. Vairāki hektāri meža tika nolīdzināti līdz ar zemi. Tādus skatus pierasts redzēt ārzemju ziņās, ne Latvijā.

Kā pielāgojamies?

Mežsaimniekiem ar šīm stihijām jārēķinās. Dainis Rudzīts skaidro, ka, plānojot darbus kāda mežu masīva daļā, pēc iespējas jāizvēlas sākt zāģēšanas darbus meža austrumu pusē, jo Latvijā valdošie vēji ir no dienvidrietumiem un rietumiem. Ja mežsaimnieciskos darbus sāk no rietumu puses, tad neaizsegti paliek koki, kas gadiem auguši citu koku aizvējā, un tad pat nevajag gaidīt vētru – tie lūzīs pie salīdzinoši nelielām brāzmām. Vējgāzes mežsaimniekiem liek rīkoties nekavējoties. Ja vasaras negaiss sagāzis kokus, tie iespējami ātrāk jāizved no meža, citādi kritušajā koksne var strauji savairoties meža kaitēkļi – mizgrauži. Īpaši mizgraužiem tīk skujkoki, kuru sveķu aromāts tos pievilina. Un lūzušas egles intensīvi sveķojas. Ziemas vētrās vai snieglauzēs kritušos kokus var izvest no meža arī vēlāk, jo ziemā kaitēkļi nevarojas.

Noderīgi:

Kas ir egļu astoņzobu mizgrauzis? Kur tam zobi un cik daudz vaboļu var iznīcināt veselu egli? Atbildes uz šiem jautājumiem un vēl citus interesantus faktus uzzini video stāstā kopā ar LVMI "Sīlava" vadošo pētnieku Dr. biol. Agni Šmitu:

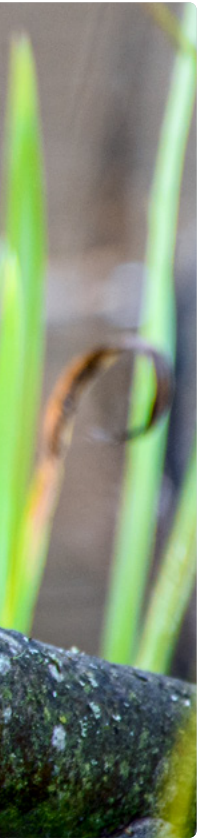
Pavasaris mostas

Pēdējo gadu siltās ziemas saplūdinājušas robežas starp gadalaikiem. Taisnības labad jāteic, ka tik stingras robežas kā pamatskolas dabasmācības grāmatā Latvijas gadalaikiem nav bijušas gandrīz nekad, jo gan meteoroloģiskajos arhīvos, gan senā literatūrā atrodami gadījumi, kad ziemā uzdzied augi vai maijā uznāk dienām gari sala un sniega periodi, vai vasara izvēršas “zaļajā ziemā”, kad siltuma ir tikai tik, lai augi spētu sazaļot, bet sauli aizsedz nebeidzami lietus un krusas mākoņi. Pēdējos gados gan esam piedzīvojuši pirmo reizi zināmajā vēsturē, kad rudenī patiešām nomaina pavasaris. Tik traki iepriekš nav bijis. Ko tas nozīmē dabai? Pārmaiņas. Daba gan vienmēr bijusi nepārtrauktās pārmaiņās, bet ko Latvijas augiem un dzīvniekiem nozīmē ziemas iztrūkums?

Vietējie ziemeļnieki

Pirmām kārtām jārunā par tām sugām, kas pie mums ir ziemeļnieces un Latvijā atrodas sava izplatības areāla galējos dienvidos. Zināmākā to vidū noteikti ir baltirbe – putns, kas bezsniega ziemā kļūst par labi pamanāmām pusdienām pat nevērīgam plēsējam. Pēdējos 30 gados ziņu par Latvijā ligzdojošām baltirbēm ir pavisam maz, bet 90. gadu vidū tika uzskatīts, ka Vidzemē un Latgalē mīt ne vairāk par 20 baltirbju pāriem. Līdzīgas klapatas ir arī baltajam zaķim. To skaitu gan lēš vairākos tūkstošos, taču arī baltie zaķi pamatā dzīvo Latvijas austrumos, kur pat siltās ziemās sniegs tomēr parādās biežāk nekā Kurzemē.

Ledus iztīra upes

Upēs nav palu. No vienas puses, varētu nodomāt, ka labi – neapplūst upju malās esošās mājas un lauksaimniecības zemes, taču upēm un to krastiem pali ir vajadzīgi. Spēks, ar kādu lielle ledus gabali virzās gar upes krastiem un gultni, ir milzīgs. Tas izplēš iepriekšējā vasarā saaugušo ūdensaugu saknes, līdzai aiznes arī krastu krūmus, bet applūdušās palienes tiek pie barības vielām, un vēlāk pavasarī un vasarā tur ilgāk turas mitrums, kas ļauj veidoties tikai palienēm raksturīgām augu sabiedrībām. Bez paliem upes aizaug, palienu pļavas pārņem agresīvākie augi, bieži arī kādas invazīvas sugas, tādējādi mazinot bioloģisko daudzveidību.

Slinkās ziemas ietekme

Arī gājputni kļūst slinkāki un vienlaikus azartiskāki. Jūtot, ka ziema neiestājas, daudzi tuvie migranti, īpaši ūdensputni, izvēlas prom nelidot. Gulbji, kas vēl pirms desmitiem gadu ziemās pa retam bija redzami tikai jūras piekrastē, nu visu ziemu lielos baros ganās pļavās un sējumos. Lielie baltie gārņi, kas pirms 20 gadiem bija reti dienvidu ciemiņi Latvijā, nu šeit ligzdo lielās kolonijās un ziemās negribīgi lido prom. Pērn vēl decembra vidū ornitologi vienu manīja Salacgrīvā.

Zinātgrība

Dabas draugi un mierīgas atpūtas cienītāji pavasarī aicināti vērot putnus un klausīties tajos. Putnu vērošana var kļūt par interesantu aktivitāti ģimenes un draugu lokā un, iespējams, pat pāraugt hobijā vai aizrautīgā sacensībā – jo vairāk putnu iepazīts, jo pieaug vēlme ieraudzīt jaunus.

Arī cilvēku sajūtas par pavasara atnākšanu noteikti nav tik spilgtas kā pēc garas un bargas ziemas. Pēdējo reizi ziema spītīgi negribēja atkāpties 2013. gadā, kad vēl līdz aprīļa sākumam Vidzemi klāja pusmetru biezs sniegs un valdīja pamatīgs sals. Sajūsma, kas valdīja gaisā, atgriezoties saulei, siltumam un gājputniem, bija gandrīz sataustāma. Tiesa, dabas vērotāji jebkuros laika apstākļos un gadalaiku kombinācijās spēj atrast aizraujošus izaicinājumus.

Pavasaris ir putnu laiks. Tie atgriežas, un migrācijā bieži ir arī pa kādam klaidonim, kas nomaldījies. Putnu čalas un dziesmas mežos, upēs un debesīs ir īstā robeža, kas joprojām palikusi arī starp siltām ziemām un pavasarim. Doties putnos un ieraudzīt ko retu – tas var būt viens no šī pavasara izaicinājumiem.

Noderīgi:

Izgatavo putnu būrīti pats! LVM bukletā var atrast informāciju, kā darināt 9 dažādas mākslīgās ligzdvietas apmēram 20 putnu sugām, sākot ar mājvietu lielajai zilītei un mājas strazdam, beidzot ar urālpūci un gaigalu.

Austrijas agrene

Sēņot pavasari?

Latvieši ir sēņotāju nācija. Neesam gan tādi vienīgie, taču daudz tādu nav – mēs un vēl dažas kaimiņu tautas. Azartiskākie sēņotāji nelabprāt atklāj savas labākās sēņu vietas, lai gan ir gadi, kad populārākās un iecienītākās sēnes aug tikpat kā katrā meža nostūrī. Ir arī sliktāki sēņu gadi, kad gailēņu mērcei pāris saujiņas sēņu izdodas salasīt tikai retajam. Taču nav tā, ka tikai gailenes, bekas un baravikas vasarā un rudenī ir iemesls doties mežā.

Sēnes ir, sēnotāju maz

Zināms, ka Latvijā ir desmitiem ēdamu sēņu sugu, problēma, ka daļu no tām var viegli sajaukt ar indīgajām, un vēl daļa vienkārši nav pārāk garšīgas. Sēņu laiks parasti sākas ap Jāņiem, bet pēdējās gailenes siltās ziemās atrodamas vēl decembrī. Kas notiek pavasarī? Kāpēc sēņot nedodamies tad? Daudzi būs dzirdējuši par lāčpurnu – vienu no pavasara sēnēm, ko nesen izdotajā Lielajā Latvijas sēņu grāmatā mikoloģes Inita Dāniele un Diāna Meiere novērtējušas kā izcili garšīgu, dodot piecas zvaigznes no piecām. Lāčpurnu laiks ir aprīlis un maijs. Taču ir vēl citas pavasara sēnes.

Parastā sērapiepe

2020. gada pavasarī pēkšņi slavas saulītē sāka gozēties sērpiepe. Sēne, ko mikoloģi jau izsenis vāc un gatavo, bet plašākai sabiedrībai tas bija jaunums. Neskaitāmas interneta portālu ziņas un receptes. Tās garša tika salīdzināta ar maigu vistas vai zivs fileju. Sērpiepes uz lapu kokiem, biežāk ozoliem un vītoliem, saaug maijā un jūnijā. Tās turpina augt līdz pat rudenim, taču tad kļūst cietākas un filejas garšu nomaina kaut kas tuvāks zāģu skaidām. Pēc sērpiepēm jānododas tad, kad mežā jau ir sulīga vēla pavasara vai vasaras sākuma zaļā krāsa. Un tiešām – labāk uz mežu, jo sērpiepes ir bieži sastopamas arī pilsētās un ceļmalās, tomēr mikoloģi iesaka sēnes vākt pēc iespējas tīrākā vidē.

Vēl pirms košā un sulīgā zaļuma un sērpiepēm pirmās mežā parādās Austrijas agrenes. Mazas, koši sarkanās sēnītes, kas uz zemē sabirušiem koku zariem aug uzreiz pēc sniega nokušanas vai pēc siltām ziemām jau martā. Te gan neliela atkāpe: Austrijas agrenes ir ēdamas, taču tās ir bezgaršīgas, turklāt izmēros maziņas, tāpēc tās var izmantot dekoram, kad košu krāsu dabā vēl maz. Austrijas agreņu koši sarkanā krāsa brīdī, kad daba tikai mostas, noteikti ir labi pamanāma. Angļu valodā sēnei dots arī atbilstošs nosaukums – “scarlet elf cup”, ko varētu tulkot kā “koši sarkanais elfu kauss”.

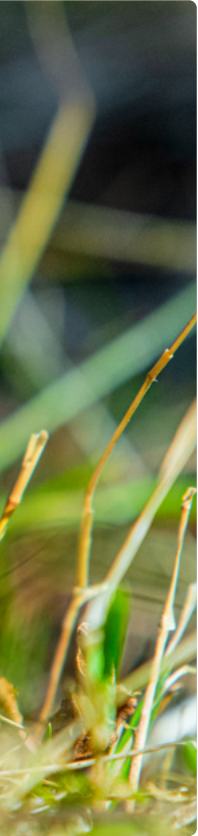
Smailais lāčpurns

Jābūt īpaši vērīgiem!

Tautā lāčpurni ir viena no pazīstamākajām pavasara sēnēm. Ir veselas četras lāčpurnu sugas: parastais, smailais, augstais un zvana lāčpurns. Tās visas ir ēdamas, sastopamas gana bieži un dažādās vietās – mežos, parkos un pļavās, taču problēma, ka tās ir līdzīgas bisītēm. Bisītes arī ir ēdamas, bet tās ir jānovāra vairākos ūdeņos vai vēl drošāk – sešus mēnešus jākaltē un tad jālieto kā piedeva ēdieniem. Ja kārtīgi iepazīstas ar bisīšu un lāčpurnu atšķirībām, tad sajaukt tās ir grūti, tomēr pirmajā acu uzmetienā abas tiešām var šķist vienādas.

Pavasara ēdamo sēņu vidū ir arī kāda lapiņšēne – maija auzene. Maijā tā sastopama mežos, parkos, krūmājos, mežmalās un zālainās vietās. Tās bieži mēdz veidot raganu apļus. Tiem, kas raganu apļus dabā ierauga pirmo reizi un par tādiem nav dzirdējuši, sajūtas varētu būt... maigi izsakoties, aizdomīgas. Sēnes aug gandrīz simetriskā aplī, cieši viena pie otras. Pirmajā brīdī šķiet, ka tas nav dabiski, ka kāds tās ir sējis vai kā citādi ietekmējis, liekot augt tik ģeometriski precīzi. Patiesībā tas ir pavisam dabisks process, kad sēņotne no neliela pleķīša izplešas un aug uz visām pusēm, bet gadu gaitā sēņotnes centrālā daļa atmirst, tādējādi sēņu augļķermeņi izvietojas aplī. Parasti aplis ir dažus līdz dažus desmitus metru liels, bet ir zināmi gadījumi, kad raganu apla diametrs sasniedz vairākus simtus metru.

Pēc apļa lieluma var aptuveni noteikt sēņotnes vecumu, jo tā katrā virzienā izplešas ar ātrumu 10–15 centimetri gadā. Līdz ar to metru diametrā liels apļis ir aptuveni 3–5 gadus veca sēņotne, bet 10 metru liels apļis var būt 17–50 gadu vecs. Skats ir tik mistisks, ka sēņu apļi pieminēti daudzu tautu folklorā, parasti ar ne pārāk labu nozīmi. Piemēram, ka tur raganas dejojot vai velns kūlis sviestu, vai to radījuši ļauni punduri. Folklorā atrodami ieteikumi izvairīties no šīm vietām un nelaist tur spēlēties bērnu vai neganīt lopus.

Parastā bisīte

Pacietīgāko sēņotāju uzmanību piesaistīs čiekursēnes, kas aug uz egļu čiekuriem, un ziemas piltuvenes, kas bieži sastopamas smilšainā augsnē. Tās ir ēdamas sēnes, taču pavisam mazas, tādēļ sēņotājam būtu krietni jānopūlas, lai sanāktu pieklājīga porcija gardai maltītei.

Bet, atgriežoties pie maija auzenēm, tās ir lielas, baltas un tām ir izteikta miltu vai gurķu smarža. Taču tās var viegli sajaukt ar indīgajām patujāra šķiedrgalvītēm, kurās ir 20 reizu vairāk muskarīna (indīgas vielas) nekā sarkanajās mušmirēs.

Te nu arī ir atbilde, kāpēc mēs – sēņotāju nācija – pavasaros neķeram nažus un grozus un neskrienam mežā pēc sēnēm.

Pavasarī ēdamās sēnes bieži sajaucamas ar tādām, kas nav pārāk garšīgas vai pat ir indīgas.

Izņēmums, šķiet, ir jaunā sēņu zvaigzne – sērpiepe. Mikologi vērtē, ka to var sajaukt tikai ar košo zeltpori, kas ir ļoti reta un netiek uzskatīta par indīgu.

Aizrautīgiem sēņotājiem vai cilvēkiem, kas interesējas par dabu, pavasara sēnes var būt jauns atklājumu lauks, lai dotos dabā. Tiesa, grūti iedomāties, ka pavasarī pastaigām pa mežu jāmeklē īpašs iemesls. Atgriežas saule, putni un zaļums, to ir jāiet satikt!

Miera

pelde

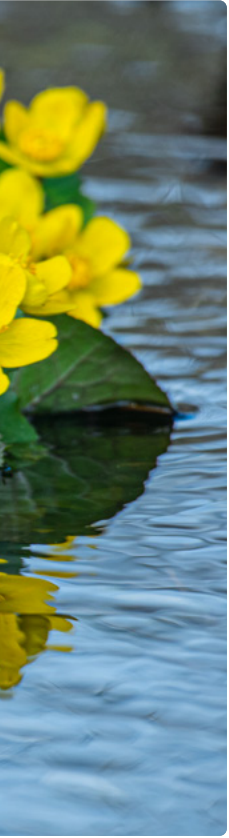
Rīga – 133 km
Ventspils – 52 km
Jēkabpils – 277 km

LVM atpūtas un tūrisma centrs
“Spāre”

“Dumbri”, Ģibuļu pagasts, Talsu novads, LV-3298

☎ 26669099   @ spare@lvm.lv

Kad aizvadīta aktīva diena, izbraucot Kurzemes upju krastus un aplūkojot neierastos ūdenskritumus, turpat netālu no LVM apsaimniekotā Ūdrkalna atrodas tūrisma centrs “Spāre”, kur naktsmieram var izvēlēties kādu no pieejamajiem numuriņiem. Mierpilnās naktsmājas atrodas Gulbju ezera tuvumā, kurā var ne vien spoguļoties un peldēties, bet arī makšķerēt. Gleznainā ezera krastā, priežu ieskautas, slejas atpūtas mājiņas, kur var atvilkt elpu pēc piedzīvojumiem pilnās dienas, un ieturēt maltīti pie ugunsкура.

Arlabunakti “Spārē”

Nakšņošanai pieejami labiekārtoti četrvietīgi un sešvietīgi namiņi, kā arī četri viesu numuriņi kompleksa galvenajā ēkā. Tāpat iekārtoti četri pavisam jauni namiņi.

Jauno māju trijos stāvos iekārtotas trīs guļamistabas. Otrajā stāvā divas guļamistabas ar divām vienvietīgām gultām katrā, bet ēkas trešajā stāvā guļamistaba ar divguļamo gultu un balkonu, no kura paveras skats uz ezeru. Uz balkona izvietots neliels atpūtas stūrītis, lai divvientulībā baudītu nakts nolaišanos pār maģisko Gulbju ezeru. Savukārt ēkas pirmajā stāvā apviena atpūtas telpa ar virtuves zonu, kurā iespējams pagatavot sev maltīti. Viena no jaunajām mājām pielāgota cilvēkiem ar kustību traucējumiem.

Tomēr jābrīdina – ar vienu dienu atpūtai var būt par maz! “Spārēs” var ne tikai jauties mieram, ainaviskiem skatiem un nesteidzīgām pastaigām, bet pavadīt laiku sportiskās aktivitātēs. Var doties pārgājienā vai turpināt velomaršrutu apkārt ezeram – šim mērķim pielāgoti gan marķēti riteņbraukšanas ceļi, gan pārgājēju maršruti. Tāpat visu gadu pieejama izglītojoša un mežu izzinoša orientēšanās trase aptuveni 5 kilometru garumā. Var orientēties gan kopā ar instruktoru, gan patstāvīgi sev ērtā laikā, saņemot karti un dodoties mežā.

Ko vēl redzēt

Katrs tuvāks vai tālāks ceļojums ir kā piedzīvojums, kas sākas jau no kartes atvēršanas brīža vai no lēmuma doties ceļā. “Spāres” tuvumā ir vēl vairākas vietas, ko vērts apskatīt. Piemēram, Usmas elku liepa, kas tiek dēvēta par svētliepu. Vēsturiski tai bijuši deviņi žuburi, pašreiz palikuši divi, no kuriem vienam piešķirts dižkoka statuss, jo tā apkārtmērs sasniedz 4,1 metrus. Netālu no Stendes upes krastiem, Usmas pagastā, apskatāma lielākā priede Latvijā – Aļļu priede, kas ir 4,2 metrus resna un slejas 24 metru augstumā.

Savukārt purvu cienītājiem patiks Vasenieku purva taka, kur koka laipas 4 kilometru garumā ved gar vairākiem purva ezeriem un ļauj apskatīt vienu no skaisākajiem augstajiem purviem.

levēro!

Pēc ziemas miega tīru mežu aizstāvis Cūkmens pavasaros ir rūpju pilns. Nepiemērotās vietās atstāti atkritumi ir problēma, ar ko tīru mežu aizstāvis un viņa draugi Latvijā cīnās gadu no gada. Pieaugot dabā gājēju skaitam, pieaug arī nevērīgi izmesto atkritumu daudzums mežā. Pērn konstatēts lielākais savākto atkritumu apjoms LVM apsaimniekotajā teritorijā pēdējo 10 gadu laikā.

Jānis Zilvers, dabas fotogrāfs

Ne tikai dabas fotogrāfs un vides inspektors, bet arī trīs bērnu tēvs un vīndaris Jānis Zilvers iemācījies to, ko vēlams mācēt katram, kurš vēlas labus kadrus ar meža zvēriem – atdarināt viņu saucienus. Tieši dzīvnieku piesaukšana, nevis stundām ilga nīkšana slēpnī, viņam šķiet viena no aizraujošākajām fotografēšanas daļām. Vairāk nekā 10 tūkstoši cilvēku seko viņa gaitām sociālajā tīklā *Instagram*, viņa bildes komentējot ar vārdiem “Tu gribi teikt, ka atradi Latvijas Grenlandes dabu?”, “Tā varētu būt kāda cita planēta.” un “Kā tas iespējams?”

**Latvijā nav kalnu, okeāna, ledāja vai vulkānu, bet mums ir četri gadalaiki.
Kā ir būt fotogrāfam Latvijā?**

Jā, var fotografēt vienu vietu neskaitāmas reizes, un tā katru reizi izskatās citādi, arī gadalaiki atšķiras un nekad nav vienādi. Turklāt ir cikliskums – pavasarī var fotografēt zvēru mazuļus, sekot, kā tie apveļas, kā rudenī un ziemā aiziet savās gaitās. Pavasaris īpaši pievērš manu uzmanību ar gaismu. Parādās vakara un rīta gaisma, kuras ziemā nav. Pavasarī gaisma iespīd arī mežā, parādās zaļums. Vēl arī ledus iešana.

Dzīvnieku fotografēšana ir specifiska nodarbe – gatavošanās, izsekošana, slēpšanās. Izstāsti, kā tas notiek?

Ar alu dzīvniekiem ir vienkāršāk, viņi savu uzturēšanās vietu parasti nemaina. Pārnodžiem (stirnām, aļņiem, briežiem, mežacūkām) ir jāzina barošanās vietas, tad viņus fotografēt ir vieglāk, jo barojoties viņiem zūd uzmanība. Mežacūkas ir manīgākas, jo tām ir slikta redze, bet ļoti laba dzirde un oža, taču, ja ievēro pareizus vēja virzienus, tad salīdzinoši viegli viesiem tikt klāt... Pērn briežu baurī neizdevās tikt klāt karajiem, tiem lielākajiem, smukākajiem, jo viņiem apkārtnē ir kādas 10 govīs un tās vaktē apkārtni. Sanāk īsta stratēģiska spēle. Ir fotogrāfi, kas maskējas un gaida, bet man nepatīk vienā vietā ilgi sēdēt. Man patīk klejot pa mežmalām, ar binokli novērot plāvas, meklēt, kur viņi ir iznākuši baroties, un tad mēģināt viņus piesaukt. Es mazliet māku dzīvnieku valodu: piesaucu un tad lavos klāt. Man nav ticības, ka, sēžot un gaidot, var sagaidīt. Dzīvnieki nenāk ēst trīs reizes dienā kā cilvēki, un tad sanāk vienkārši nonīkt vienā vietā. Interesantāk ir staigāt, meklēt un vērot.

Droši vien ir bijušas reizes, kad kļūdi vai kādas nejausības dēļ varenu eksemplāru nobildēt neizdodas. Vai gluži pretēji, kad negaidot sanāk izcils kadrs.

Tas, ka tu tiec pie zvēra, vēl nenozīmē, ka tiks pie laba kadra. Dzīvnieks var stāvēt uz neglīta fona, piemēram, stirna – viņa ir pelēka un, ja viņai fonā ir krūmi, nekāds labais kadrs nesanāks, viņu bildē principā neredz. Un joprojām pērnais briežu bauris šķiet neveiksme, jo netiku tiem pat tuvumā. Kādi 300 metri bija tuvākais. Man vislielāko gandarījumu rada tās reizes, kad izdodas zvēru apmānīt – piesaukt. Piesvilpot lapsu vai piebaurot briedi. Rodas mazliet pārākuma sajūta (smejas).

Tu fotografē pārsvarā Siguldas apkārtnē. Cik viegli ir nozust no cilvēkiem un satiksmes?

Jā, es nesauktu sevi par Latvijas dabas fotogrāfu, asociēju sevi tikai ar Siguldu, Gaujas Nacionālo parku, principā kādi 30 kilometri ap Siguldu. Ir dzīvnieki, kuriem cilvēki netraucē, piemēram, pilsētas lapsas. Tās ir pieradušas pie cilvēkiem, automašīnām. Bet ir dzīvnieki, kuriem, protams, vajag mieru un klusumu. Pandēmijas dēļ tūristu spiediens uz teritoriju ir milzīgs, tāpēc jāmeklē vietas, kur cilvēku nav. Bieži izmantoju tēva medību kolektīva medību platības, rezervātus, kur cilvēku tikpat kā nav.

Vai sabiedrības izpratne par vidi un tās saudzēšanu uzlabojas, vai dabas piemērošana iet mazumā?

Piemērošana iet mazumā, vismaz Siguldā. Dabas takās uz katra stūra ir miskastes saliktas. Manuprāt, tas nav pareizākais risinājums, bet laikam vajadzīgs pie tās tūrisma plūsmas, kad dabā sākuši iet cilvēki, kas nekad iepriekš to nav darījuši un nesaprot, kā uzvesties mežā. Ja viņiem miskasti nenoliks, viņi nezinās, ka tas, ko atnesi, ir arī jāaiznes prom. Tomēr tendence, manuprāt, ir laba. Var jau būt, ka tas ir tikai manā burbulī, bet, nē... Ir, ir mazāk mēslu takās.

Kas ir tava mīļākā vieta ārpus Siguldas, ko labprāt fotografē?

Kā vides inspektoram manis uzraudzītā teritorija ir lielāka par Gaujas Nacionālo parku, tam klāt ir vēl liela daļa Vidzemes. Viena no mīļākajām ir Vidzemes augstiene. Patiesībā nemaz neesmu tur daudz fotografējis, vairāk vienkārši klejojis, jo man tur ļoti patīk bioloģiskās ziedu plāvas un pakalni. Vēl nupat izbraukāju to apkārtni, un tā vispār šķiet lieliska vieta, kur dzīvot. Vecpiebalga, Vestiena, Ērgļu apkārtnē, Inesis, Alauksts, Kāls.

**Latvijas zaļākie zīmoli
aicina baudīt dabu!***

MÁDARA
organic skincare

LATVIJAS VALSTS MEŽI
KOKSNE · STĀDI · ATPŪTA

*Balstoties uz "DDB Hub" izstrādāto Baltijas 2020. gada zīmolu topu, "Latvijas valsts meži" ierindojas 1. vietā zaļāko zīmolu kategorijā Latvijā, savukārt "Madara Cosmetics" – 2. vietā.